

תורה שבעל פה

לקט מצוות, גמרא מסכת בבא מציעא,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה
לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים וחצי
- ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה שלושה פרקים
70 נקודות	– (14x5)	פרק ראשון - לקט מצוות	או
70 נקודות	– (14x5)	פרק שני - גמרא מסכת בבא מציעא	
- פרק שלישי - תכני תורה שבעל פה (15x2) - 30 נקודות
- סה"כ - 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין
- ד. הוראות מיוחדות : אין

בהצלחה !

יש לענות על פרק ראשון אן על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

השאלות

פרק ראשון - לקט מצוות

(70 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה - 14 נקודות)

1. מצות שמיטת קרקעות (פד)

א. ספר החינוך כותב שמצות שמיטת קרקעות היא: "להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית... ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות".

הסבר בלשונך את דברי ספר החינוך, בתשובתך הסבר מהו "הפקר" (6 נקודות)

ב. בשורשי המצוה כותב ספר החינוך שני טעמים למצות שמיטה. הסבר את שני הטעמים. (8 נקודות)

2. מצות אהבת ישראל (רמג)

א. (1) מדוע מצות אהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה"?

(2) כתוב דוגמה משלך (שאינה כתובה בספר החינוך) בה ניתן ליישם את המצווה "ואהבת לרעך כמוך". (9 נקודות)

ב. הסבר מה שורש (=טעם) המצווה "ואהבת לרעך כמוך". (5 נקודות)

3. מצות כיבוד חכמים (רנז)

א. מיהו "זקן אשמאי", ומדוע יש מצוה לכבד אותו? (6 נקודות)

ב. אדם שמוצא אבידה של אביו ושל רבו -

(1) באיזה מקרה (מצב) עליו להחזיר תחילה את אבידת אביו?

(2) באיזה מקרה (מצב) עליו להחזיר תחילה את אבידת רבו?

(5 נקודות)

ג. מי נחשב "רבו מובהק" של האדם?

(3 נקודות)

4. שלא להונות אחד מישראל בדברים (שלח)

א. (1) הסבר בלשונך מהי כוונת המצווה "שלא להונות אחד מישראל בדברים".

(2) כתוב דוגמה אחת לאיסור הונאת דברים.

(6 נקודות)

ב. מה שורש (טעם) המצווה "שלא להונות אחד מישראל בדברים"?

(4 נקודות)

ג. מדוע איסור הונאת דברים הוא "לאו שאין בו מעשה"?

(4 נקודות)

5. לקרוא שמע פעמיים בכל יום (תכ)

א. בתורה נאמר שקוראים את קריאת שמע "בשכבך ובקומך", וחכמים למדו מפסוק זה מהו הזמן של קריאת שמע.

(1) מהו תחילת הזמן של קריאת שמע של ערבית, ומהו סוף הזמן של קריאת שמע של ערבית?

(2) מהו תחילת הזמן של קריאת שמע של ערבית, ומהו סוף הזמן של קריאת שמע של ערבית?

(9 נקודות)

ב. לפי ספר החינוך, מה התועלת שיש לקרוא את קריאת שמע גם ביום וגם בלילה?

(5 נקודות)

6. לאהוב את הגרים (תלא)

א. במה באה לידי ביטוי המצווה לאהוב את הגרים? כתוב אפשרות אחת.

(3 נקודות)

ב. ספר החינוך שואל לשם מה צריך לצוות על אהבת הגרים הרי הם כלולים כבר במצוות "ואהבת לרעך כמוך". כתוב את התשובה של בעל ספר החינוך לשאלה זו.

(5 נקודות)

ג. ספר החינוך לומד ממצווה זאת כיצד ראוי להתייחס לעוד סוג של אנשים. מי הם אותם אנשים ובמה הם דומים לגרים?

(6 נקודות)

7. לעבוד ה' יתברך בתפילה בכל יום (תלג)

א. ספר החינוך כותב: "אף על פי שמצוה זו היא מהמצוות הכוללות, כלומר שכוללות כל התורה... יש בזו כמו כן פרט..."

(1) הסבר מדוע מצוה זו היא מהמצוות הכוללות שבתורה.

(2) כתוב מהו הפרט שיש במצוה זו.

(6 נקודות)

ב. כנגד מה תקנו את שלוש התפילות ביום? ענה ביחס לכל אחת משלוש התפילות.

(5 נקודות)

ג. כתוב את השמות של שלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה.

(3 נקודות)

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני - גמרא – מסכת בבא מציעא

אם בחרת בפרק זה, ענה על חמש מן השאלות 8-16 (לכל שאלה - 14 נקודות)
 שים לב: עליך לענות לפחות על אחת מן השאלות 13-16.

8. יאוש שלא מדעת

א. "יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הווי יאוש ורבא אמר הווי יאוש"
 על פי הגמרא יש שני מקרים שבהם אין מחלוקת בין אביי לרבא. כתוב אחד מן המקרים והסבר מדוע אין מחלוקת ביניהם במקרה זה.

(5 נקודות)

ב. (1) "תא שמע גנב שנטל מזה ונתן לזה וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן".

הסבר את קושית הגמרא. בתשובתך כתוב על מי קשה מברייתא זו - על אביי או על רבא.

(2) "תרגמה רב פפא בליסטים מזויין" – הסבר את תרוצו של רב פפא.

(9 נקודות)

9. מציאה בבית מושכר

א. "אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו: ואמאי ליזיל בתר בתרא".
 הסבר את קושיית הגמרא שבציטוט.

(5 נקודות)

ב. כדי לחזק את הקושיה, הגמרא מביאה משנה "מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה".

(1) כתוב את המקרה והדין שבמשנה זו שמחזקים את הקושיה

(2) הסבר כיצד הם מחזקים את הקושיה.

(9 נקודות)

10. מציאה בפירות שקנה מחבירו

א. "הלוקח פירות מחבירו... ומצא בהן מעות..." "אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר".

(1) על פי ריש לקיש, מה הדין בלוקח מן התגר, ומדוע?

(2) על פי ריש לקיש, מה הדין בלוקח מבעל הבית, ומדוע?

(10 נקודות)

ב. "אמר לו רב נחמן וכי בעל הבית בעצמו דשן".

הסבר את קושייתו של רב נחמן.

(4 נקודות)

11. סימנים דאורייתא או דרבנן

א. "ת"ש אף השמלה היתה בכלל כל אלו..."

(1) הגמרא מביאה הוכחה ממשנה זו לשאלה אם סימנים דאורייתא או דרבנן.

כתוב מה הוכחה הגמרא ממשנה זו, והסבר את ההוכחה.

(2) הגמרא דחתה את ההוכחה. הסבר את הדחיה של הגמרא.

(9 נקודות)

ב. "ת"ש אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם.."

הגמרא מביאה הוכחה ממשנה זו לשאלה אם סימנים דאורייתא או דרבנן.

כתוב מה הוכחה הגמרא ממשנה זו, והסבר את ההוכחה.

(5 נקודות)

12. אונאת דברים ואונאת ממון

א. מדוע דווקא בנוגע לאונאת דברים נאמר "ויראת מאלוקיך"? העזר ברש"י.

(5 נקודות)

ב. "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו

ברבים"

(1) דברים אלה נאמרו בנוגע למעשה דוד ובת שבע. מדוע בת שבע נחשבת "ספק אשת איש"?

(2) מה ענה דוד לאנשים שהלבינו את פניו?

(5 נקודות)

ג. חכמים למדו מהמסופר בתורה על תמר ש"נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו

ברבים".

הסבר את הלימוד.

(4 נקודות)

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)**13. יאוש שלא מדעת**

א. הסבר את המושג "יאוש שלא מדעת".

(4 נקודות)

ב. (1) "ת"ש קציעות בדרך... מותרות משום גזל... בזיתים ובחרובים אסור".

הגמרא מקשה על רבא מהדין בסיפא "בזיתים ובחרובים אסור". הסבר את הקושיה.

(2) הסבר בלשונך את תירוצו של רבי אבהו לקושיה.

(6 נקודות)

ג. רב פפא מקשה על תרוצו של רבי אבהו: "אי הכי אפילו רישא נמי". הסבר את הקושיה.

(4 נקודות)

14. אונאת דברים וגניבת דעת

א. אימא שלום הקפידה שבעלה, רבי אליעזר, לא ייפול על פניו. פעם אחת היא לא הקפידה על כך. מדוע היא לא הקפידה באותה פעם? כתוב שני הסברים.

(5 נקודות)

ב. (1) "רבי יהודה אומר לא יחלק החנווני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבוא אצלו וחכמים מתירין". הסבר מה הטעם של חכמים.
(2) "ולא יפחות את השער וחכמים אומרים זכור לטוב". הסבר את הטעם של רבי יהודה ואת הטעם של חכמים. העזר ברש"י.

(9 נקודות)

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא ורש"י בתוספת עיון במקורות)**15. יאוש שלא מדעת**

א. שלושה אמוראים נכנסו לפרדס של מרי בר איסק וקבלו פירות מן האריס שלו.

(1) על פי תוספות, הסבר את הטעם של אמרימר ורב אשי שאכלו מהפירות.

(2) על פי תוספות הסבר את הטעם של מר זוטרא שלא אכל מהפירות.

(6 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב מרדכי אליהו שלפניך וענה על השאלות שאחריהם.

והש"ך כותב: ... ומדברי התוס' פרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ב) סוף ע"א והגהת אשר"י והגהת מרדכי שם מבואר דאם אדם נותן לאכול לחברו מדבר שאינו שלו אלא של חברו אע"פ שידוע שחברו יתרצה אסור לאכול דהלכה כאב"י דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ואע"ג דהשתא ניחא ליה מעיקרא לא הוי ניחא ליה. ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שמותר ויאוש שלא מדעת שאני, שגם אחר כך אינו מייאש אלא משום שאינו יודע היכן הוא, ובעל כרחו הוא מתייאש. אם כן אמרינן מעיקרא באיסורא אתי לידיה דבמה יקנה אי ביאוש הא השתא אינו מתייאש ואלו היה יודע שהוא אצלו לא מתייאש. מה שאין כן הכא כיון שידוע שיתרצה, אם כן השתא נמי בהיתרא אתי לידיה דמסתמא אינו מקפיד על זה.

ולפי הנ"ל נראה לומר שהלוקח לחם מחנות המכולת ללא ידיעת הבעלים באנו למחלוקת בין התוס' והש"ך.

לפי דברים אלו של הרב אליהו, במקרה שאדם לוקח לחם מחנות המכולת ללא ידיעת בעל המכולת :

(1) מה יהיה הדין לפי תוספות, ומדוע?

(2) מה יהיה הדין לפי הש"ך, ומדוע?

(8 נקודות)

16. תנורו של עכנאי

א. "אמר להם רבי עקיבא אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את העולם כולו".

הוכח מן הגמרא שהחשש של רבי עקיבא היה נכון. (4 נקודות)

ב. עיין בדברי הגאון רבי אליהו מוילנא (הגר"א) וענה על השאלה שאחריהם

על כן הביא להם רביה מן החרוב שנעקר החרוב להודיע לבני האדם שר' אליעזר נמצא אצלו הדבר הזה דהיינו מדת ההסתפקות, כי שם חרוב היה בעת חז"ל לשם מושאל על מדת ההסתפקות כמו שאמרו (ברכות יז ע"ב): "וחנינא בני די לו בקב חרובין". והם אמרו לו שאין מביאין רביה מן החרוב שאין זה אות מספיק ואינו מוכרח שכל המתעסק בתורה באופן זה אמת יהגה חכו שלא יטעה באחד מן הדינים.

אחר כך אמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. באות הזה מודיע שנמצא אצלו עוד סגולה אחרת שראוי לומר שהלכה כמותו, וזה שהיה מכלל האנשים שנמשלה התורה אצלם למים, והוא רמז שנקבעת אצלו מדת הענווה וכבית הלל שזכו לקבוע הלכה כמותם מפני שענוותנים הם (עירובין יג ע"ב). והם אמרו לו אין מביאים רביה מאמת המים. שלא כל מי שדעתו שפלה תהיה הלכה כמותו.

(1) לפי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מן החרוב, ומדוע לא קבלו חכמים הוכחה זו?

(2) לפי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מאמת המים, ומדוע לא קבלו חכמים הוכחה זו?

(12 נקודות)

פרק שלישי - תוכני תורה שבעל פה

(30 נקודות)

ענה על שתיים מבין השאלות 17-28 (לכל שאלה 15 נקודות)

משנה

17. מסכת שבת

א. "הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו... וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת – רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות" (פרק י, משנה ו)

(1) הסבר בלשונך את הפעולה שעושה "גודלת" ואת הפעולה שעושה "פוקסת".

(2) לפי רבי אליעזר, מהו אב המלאכה שעליו עברה הגודלת, ומהו אב המלאכה שעליו עברה הפוקסת? (8 נקודות)

ב. (1) "וחכמים אוסרין משום שבות" – מדוע לפי חכמים האיסור הוא רק מדרבנן?

(2) לפי הרע"ב [רבי עובדיה מברטנורא] באיזה מקרה חכמים מסכימים עם רבי אליעזר שאדם הנוטל ציפורניו – חייב? (7 נקודות)

18. מסכת סנהדרין

א. "כיצד מאיימין את העדים על דיני נפשות? היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן: שמא תאמרו מאומד, ומשמועה, עד מפי עד, ומפי אדם נאמן שמענו".

(1) הסבר מהי עדות "מאומד".

(2) הסבר מהי עדות של "עד מפי עד".

(5 נקודות)

ב. על פי מה שכתוב בהמשך המשנה, הסבר מדוע עדות שקר בדיני נפשות חמורה יותר מעדות שקר בגיני ממונות.

(5 נקודות)

ג. "לפיכך נברא אדם יחיד".

במשנה מובאים ארבעה נימוקים לכך שאדם נברא יחיד. הסבר אחד מן הנימוקים. (5 נקודות)

19. מסכת אבות

א. "רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הווי מתפלל בשלומה של מלכות" (פרק ג', משנה ב')

(1) לפי מה שכתוב בהמשך המשנה הסבר מדוע צריך להתפלל "בשלומה של מלכות".

(2) רע"ב [רבי עובדיה ברטנורא] מסביר את הנימוק של רבי חנינא סגן הכהנים באמצעות משל על דגים. הסבר את המשל.

(8 נקודות)

ב. "רבי עקיבא אומר ... סייג לחכמה - שתיקה" (פרק ג', משנה י"ג)

רע"ב [רבי עובדיה ברטנורא] מסביר שיש שלושה סוגי דיבור.

(1) כתוב מה הם שלשת סוגי הדיבור.

(2) על איזה מסוגי הדיבור נאמר "סייג לחכמה שתיקה"?

(7 נקודות)

אגדה**20. מול בורא עולם**

א. "שאל גוי אחד את רבי יהושע בן קרחה: מה ראה הקב"ה לדבר עם משה מתוך הסנה?" (שמות רבה פרשה ב', ה')

(1) מה היה קשה לגוי בכך שהקב"ה נגלה למשה מתוך הסנה?

(2) לפי מה שכתוב בהמשך המדרש, מה השיב רבי יהושע בן קרחה לגוי?

(6 נקודות)

ב. "ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו' (תהילים יא, ה). אמר רבי יונתן: היוצר הזה אינו בודק קנקנים..." (מדרש רבה, בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לב, ג).

(1) כתוב במלואו את המשל שמביא רבי יונתן.

(2) הסבר על פי משל זה מדוע הקב"ה מנסה דוקא צדיקים ולא רשעים.

(6 נקודות)

ג. במדרש שתחילתו הובאה בסעיף ב' יש עוד שני משלים שבאים להסביר מדוע הקב"ה מנסה דוקא את הצדיקים. כתוב משל נוסף שהובא להסביר זאת.

(3 נקודות)

21. צדקה וחסד

א. במצות צדקה כתוב בתורה: "כי פתוח תפתח את ידך לו ... די מחסורו אשר יחסר לו"

(1) מה לומדים חכמים מהמילים "די מחסורו"?

(2) מה לומדים חכמים מהמילים "אשר יחסר לו"?

(4 נקודות)

ב. בסיפור בגמרא על מר עוקבא ואשתו מסופר שכל אחד מהם נתן צדקה באופן שונה.

(1) כתוב שני הבדלים בין הדרך שבה מר עוקבא נתן צדקה ובין הדרך שבה אשתו נתנה צדקה.

(2) כתוב יתרון (עדיפות) אחד שיש בדרך בה מר עוקבא נתן צדקה ויתרון (עדיפות) אחד שיש בדרך שבה אשתו נתנה צדקה.

(8 נקודות)

ג. מר עוקבא ואשתו ברחו מהעני ונכנסו לתנור.

הרב יוסף חיים מקשה מדוע מר עוקבא ואשתו נכנסו לתנור הרי הם היו לבד? הסבר את תשובתו של הרב יוסף חיים לקושיה זו.

(3 נקודות)

22. רבי זירא

א. "שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים" (מגילה דף כ"ח ע"א)

כתוב שתי תשובות שענה רבי זירא לתלמידיו על שאלה זו.

(5 נקודות)

ב. "רבי זירא, כשהיה נחלש מתלמודו, היה הולך ויושב בפתח ביתו של רבי נתן בר טובי, אמר: כאשר יצאו חכמים (מבית המדרש) אז אקום ממקומי (לכבודם) ואקבל שכר. יצא ובא רבי נתן בר טובי, אמר לו: (רבי זירא לרבי נתן) מי אמר הלכה בבית המדרש? אמר לו: כך אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבי יהודה שאמר: מתפלל אדם של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה. אמר לו: רבי יוחנן אמרה? אמר לו כן. שנה ממנו ארבעים פעמים. אמר לו: (רבי נתן לרבי זירא) אחת היא לך"? (ברכות דף כ"ח ע"א מתורגם מארמית)

(1) רבי נתן בר טובי שאל את רבי זירא: "אחת היא לך או חדשה היא לך"? הסבר את השאלה

(2) לפי המקור שמצוטט, כתוב מעלה (מידה) טובה אחת שהיתה לרבי זירא. והסבר מנין במקור אתה

לומד זאת.

(10 נקודות)

משפט חברה ורפואה - מספרות השו"ת**23. מנהגי עדות ונוסח התפילה**

- א. לפניך שלושה פסוקים: (1) "אל תטוש תורת אמך" (2) לא תתגודדו" (3) "ברוב עם הדרת מלך" הסבר מה לומדים מכל אחד מפסוקים אלו בנוגע לקביעת נוסח התפילה בבית כנסת חדש. (9 נקודות)
- ב. הרב נחום רבינוביץ' כתב שבתקופתנו תקופת קיבוץ גלויות נוצר מצב שכמעט בכל ישוב חדש יש אנשים מקהילות שונות בעולם שנוסח התפילה שלהם שונה זה מזה. לפי הרב נחום רבינוביץ', כיצד ראוי לנהוג בענין נוסח התפילה בישובים חדשים כאלה? (6 נקודות)

24. גיור וקבלת גרים

- א. הרמב"ם כתב לגר שהעליבו אותו: "לא כסיל קרא ה' שמך אלא משכיל... תלמידו של אברהם אבינו". (1) מדוע גר אינו כסיל אלא משכיל?
- (2) מדוע גר נחשב לתלמידו של אברהם אבינו? (8 נקודות)
- ב. הרב שלמה גורן הביא כמה פרושים לביטוי "קשים גרים לישראל כספחת". כתוב שנים מן הפרושים (7 נקודות)

25. מעסיקים ועובדים

- א. כתוב שני מקרים שבהם גם מי שמשלם לשכיר עובר על איסור לא תעשוק ועל איסור לא תגזול. (7 נקודות)
- ב. (1) מהו זמן העבודה הנדרש מפועל על פי התורה?
- (2) מהו זמן העבודה הנדרש מפועל בימינו? (8 נקודות)

תפילה כמפגש**26. מצות התפילה**

- א. (1) מדוע היינו יכולים לחשוב שנשים יהיו פטורות מתפילה?
- (2) מדוע נשים חייבות בתפילה? [ענה לפי הרמב"ם או לפי הרמב"ן] (8 נקודות)
- ב. בזמן המגיפה כשבת הכנסת היו סגורים והתקיימו מניינים ברחובות, אמר משה: "אני לא מצליח לכוון כראוי בתפילה ברחוב, ולכן אתפלל בבית ביחידות" האם נהג משה נכון? כתוב שני נימוקים לתשובתך. (7 נקודות)

27. פסוקי דזמרא

א. המזמור המרכזי בפסוקי דזמרא הוא "אשרי יושבי ביתך".

אחת הסיבות לחשיבות של מזמור זה הוא הפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון"

(1) מה החשיבות של פסוק זה?

(2) כתוב הלכה שנוגעת לפסוק זה וממנה אפשר ללמוד על חשיבותו.

(8 נקודות)

ב. אדם שאיחר לתפילה צריך לקצר את התפילה כדי להגיע לתפילת העמידה עם הציבור.

מה הם שלשת החלקים בפסוקי דזמרא שעליהם אסור לדלג?

(7 נקודות)

28. ברכות קריאת שמע

א. במשנה במסכת ברכות, התנא רבי יהושע בן קרחה מסביר את סדר קריאת הפרשיות בקריאת

שמע.

(1) מדוע קדמה פרשת שמע ל"והיה אם שמוע"?

(2) מדוע קדמה "והיה אם שמוע" ל"ויאמר"?

(6 נקודות)

ב. מהן שתי הברכות שמברכים לפי קריאת שמע בשחרית?

(3 נקודות)

ג. (1) מהי הבעיה שיש בעניית אמן אחרי ברכת "גאל ישראל" בתפילת שחרית?

(2) כתוב פתרון אחד לבעיה זו.

(6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך